

Lothar Sieber, Stanisław Cieszkowski

Dalekowschodnie sztuki walki w perspektywie nauk o kulturze AD 2008 = Far Eastern martial arts in the perspective of culture sciences AD 2008

Idō - Ruch dla Kultury : rocznik naukowy : [filozofia, nauka, tradycje wschodu, kultura, zdrowie, edukacja] 9, 123-129

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BADANIA SPOŁECZNO-KULTUROWE / SOCIO-CULTURAL RESEARCH

LOTHAR SIEBER¹, STANISŁAW CIESZKOWSKI²

¹ Komisja Badań Naukowych, Stowarzyszenie Idōkan Polska, Monachium (Niemcy)

² Wydział Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów (Polska)

Dalekowschodnie sztuki walki w perspektywie nauk o kulturze AD 2008 / Far Eastern martial arts in the perspective of culture sciences AD 2008

Submission: 18.07.2008, acceptance: 18.08.2008

Słowa kluczowe: nauki o kulturze, antropologia, teoria sztuk walki, Ruch dla Kultury

Autorzy studium koncentrują uwagę na oryginalnym dorobku badaczy polskich, którzy z perspektywy nauk o człowieku, kulturze i społeczeństwie formułują systemową, humanistyczną teorię. Praca zawiera odniesienia do publikacji uczonych z Polski i innych krajów oraz nawiązuje do uznanych już teorii i metodologii badań.

Teoretyczna, filozoficzna i społeczno-kulturowa analiza fenomenu sztuk walki jest w Polsce rozwijana od końca lat 70. XX wieku. Obecnie zwłaszcza Wojciech J. Cynarski oraz międzynarodowa grupa badaczy skupionych wokół Rocznika Naukowego „Ido – Ruch dla Kultury / Movement for Culture” (IRK-MC) w Rzeszowie badają i wieloaspektowo wyjaśniają humanistyczne wymiary dróg sztuk walki.

Wprowadzenie

Dalekowschodnie sztuki walki to już nie tylko specyficzny, dość egzotyczny fragment kultury fizycznej, ale też istotna część globalnej kultury i społeczno-kulturowy fenomen światowego ruchu porównywalnego z ruchem olimpijskim. Sztuki walki i wywodzące się z nich sporty walki uległy upowszechnieniu w skali globalnej. Wielką popularność zyskały także w Europie Środkowej [Cynarski *et al.* 2002; Ďuriček, Leitmann 2004].

Popularne na całym świecie azjatyckie sztuki walki podlegają także naukowej interpretacji w wielu krajach. Autorzy podejmują problem kulturologicznego ujęcia i interpretacji owego fenomenu w literaturze polskiej. Badacze polscy kreują oryginalną koncepcję teoretyczną w tej dziedzinie pod nazwą „humanistyczna teoria sztuk walki”. Teoria ta, której prekursorem był S. Tokarski, jest aktualnie rozwijana głównie przez W.J. Cynarskiego i jego szkołę naukową skupioną wokół IRK-MC i w Komisji Badań Naukowych Stowarzyszenia Idōkan Polska.

Niniejsza praca stanowi aktualizację i rozwinięcie studium opublikowanego w czwartym tomie pisma “International Journal of Eastern Sports & Physical Education” (IJESPE), wydawanego przy Uniwersytecie Suwon w Korei Południowej [Cieszkowski, Sieber 2006].

Nauki o kulturze – różne paradygmaty

Badacze w Polsce sięgają do projektów badawczych uznanych w środowisku naukowym teoretyków, rozwijając ich koncepcje lub tworząc nowe syntezy i samodzielne teorie. Egzemplifikacją owej tendencji jest Eliadowska teoria dialogów międzykulturowych rozwijana przez Tokarskiego [1976] i Cynarskiego [2000]. Eliade [1970] pozostawił po sobie dorobek swej Chicago School, w tym m.in. język pojęciowy i koncepcję nowej antropologii, która uwzględnia sfery *sacrum* i duchowości. Tokarski, jako orientalista i filozof, a jednocześnie praktyk sportów walki,

był pierwszym Polakiem opisującym azjatyckie sztuki walki w perspektywie kulturowej. W swej książce zdefiniował sztuki walki jako „ruchowe formy ekspresji filozofii Wschodu”, wyjaśniając je jako drogi samoobrony, samowrażania i samodoskonalenia [Tokarski 1989].

Antropologia kulturowa tradycyjnie przyjmuje funkcję eksplanacyjną wobec kultur pozaeuropejskich. Od stu lat obowiązuje tu zasada dbałości o opis zastanego systemu społeczno-kulturowego z perspektywy członków tego systemu – ich wiedzy, wiary, świata wartości [*compare*: Bock 1984; Nugent, Shore 1997]. W ten nurt wpisują się niektóre prace badaczy sztuk walki [Maliszewski 1996; Tokarski 2000; Jones 2002; Green, Svinth 2003].

Na pograniczu antropologii kulturowej i socjologii kultury znajdujemy analizy współczesnych adaptacji dalekowschodnich sztuk walki, ich dzisiejszej instytucjonalizacji i globalizacji. Nurt badań zapoczątkowany przez Tokarskiego [1989], Donohue [1994] i badaczy japońskich jest kontynuowany zwłaszcza w pracach Cynarskiego i Obodyńskiego. Znajdujemy tu analizę sztuk walki w procesie globalizacji [Cynarski 2003, 2006; Obodyński, Cynarski 2003a]. Rozwijany jest też wątek obecności sztuk walki w kulturze masowej poprzez popularność filmów o takiej właśnie tematyce [*compare*: Tokarski 1989; Cynarski 2000; Cynarski, Berdel 2003; Cynarski, Obodyński 2004a].

O ile Tokarski ukazywał filozofię sztuk walki w krajach ich narodzin, o tyle kolejni badacze starają się sformułować ich współczesną filozofię – dzisiejszego *budō*, taką jaką on jest dla milionów ludzi ćwiczących na całym świecie. Próby takie podjęli: Olszewski [1995] – z perspektywy chrześcijańskiej teologii duchowości, Cynarski, Obodyński i Litwiniuk [Cynarski 2004b, 2007a, b; Obodyński, Cynarski 2004b; Cynarski, Litwiniuk 2005] – określający ontologię, aksjologię i epistemologię dróg sztuk walki i porównujący etykę tychże z założeniami katolickiego personalizmu oraz filozofii stoickiej.

W perspektywie teorii kultury fizycznej na szczególną uwagę zasługuje definicja „kultury fizycznej” Jerzego Kosiewicza, wedle której kulturę fizyczną można zaliczyć do symboliczno-kulturowych typów praktyki społecznej. W jej obrębie funkcjonują przekonania dyrektywne (dążenia i cele) i światopoglądowe. rozwój wszechstronnej, dojrzałej osobowości jako cel kultury fizycznej, gdzie troska o rozwój fizyczny towarzyszy dbałości o wartości duchowe. Kosiewicz wylicza także cały dorobek kulturowy ludzkości w sferach idealnej, społecznej i materialnej, który współtworzy stan posiadania kultury fizycznej [Kosiewicz 2004, s. 66–71; Cynarski 2005b].

Humanistyczna teoria – systemowe ujęcie Cynarskiego

Semiotyka i symbolika japońskiego *budō* stanowią istotną część refleksji kulturologicznej w tej dziedzinie. Droga sztuk walki oznaczona kolejnymi stopniami i tytułami ma znaczenie symboliczne, które odnosi się do psychofizycznego postępu – od adepta do mistrza [Cynarski, Āuríček 2001; Cynarski 2004b]. Kwestie etosu, etyki i aksjologii dróg sztuk walki wyjaśniane są w kontekście szeregu kulturowych uwarunkowań.

Wymiary fizyczny i duchowy, techniczno-taktyczny i moralny nauczania sztuk walki wymagają teoretycznego ujęcia całościowego, możliwie pełnego. Toteż koniecznością jest przyjęcie perspektywy systemowej, jak czyni to Cynarski [2000; 2004b; Cieszkowski, Bujak 2000; Sterkowicz 2001]. Paradygmat systemowy umożliwia multidyscyplinarne badania wieloaspektowego i wielowymiarowego fenomenu sztuk walki.

Punktem wyjścia są tu rozważania i rozstrzygnięcia dotyczące człowieka, kultury i społeczeństwa, nawiązujące m.in. do dorobku wybitnego współczesnego humanisty Ericha Fromma [Fromm 1989, 1998; Cynarski 2001]. Od Fromma przyjęto samą myśl stworzenia nowej antropologii, będącej podstawą dla kolejnych teorii, a także szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące agresji, ludzkich potrzeb, ocen etycznych. Z kolei od C.G. Junga zapożyczono teorię archetypów [Cynarski 2004a], od M. Bubera i M. Eliadego – elementy teorii dialogu [Cynarski 2003], z kolei od M. Maussa – program badania sposobów posługiwania się ciałem [Cynarski 2004b; por.: Kim Min-Ho 1999]. Ewolucja technik starego japońskiego *aikijutsu* [Cynarski 1993, 1997] i innych sposobów militarne wykorzystania ciała stanowi ważny element „humanistycznej teorii sztuk walki”. W większym jednak stopniu Cynarski stara się wyjaśniać zagadnienia z obszaru kultury

duchowej i praktyk psychofizycznych powiązanych z systemami sztuk walki, nawiązując do kulturowych i psychologicznych badań pochodzącego z „Chicago School” Maliszewskiego [1996].

Rozwijana przez Cynarskiego teoria swe podstawy teoretyczne i metodologiczne wywodzi z humanistycznej teorii kultury i filozofii kultury fizycznej – dorobku F. Znanieckiego, Z. Krawczyka, J. Kosiewicza i A. Szyszko-Bohusza [Obodyński 2003; Obodyński, Cynarski 2004c; Cynarski 2005b]. Obok antropologicznego fundamentu znajdujemy tu liczne odniesienia do socjologii kultury, socjologii przestrzeni [Cynarski 2005a], socjologii sportu [Cynarski, Obodyński 2004b] itp. Rzeszowski badacz buduje „socjologię sztuk walki” jako kolejny fundament ogólnej teorii – obok ich filozofii i metodologii. W refleksji socjologicznej określa założenia teoretyczne, miejsce tego rodzaju subdyscypliny w systemie nauk, zakres problemowy i dotychczasowy dorobek badawczy [Cynarski, Obodyński 2003; Cynarski 2005c], a także dokonuje eksplikacji licznych problemów szczegółowych. Dotyczy to procesów zmiany i instytucjonalizacji sztuk walki [Cynarski, Obodyński 2005], ich percepcji, rozumienia i adaptacji w różnych krajach [Cynarski 2004b; Cynarski, Sieber, Litwiniuk 2005], zaistnienia nowego ascetycznego wzoru kultury fizycznej [Cynarski 2000; Obodyński, Cynarski 2003b] i szeregu innych zagadnień.

W ujęciu teoretycznym i języku pojęciowym (istotne rozstrzygnięcia definicyjne) Cynarskiego zawarty jest duży potencjał wyjaśniający, dzięki czemu jego „humanistyczna teoria” służyć może eksplikacji różnych odmian sztuk walki, dróg samorealizacji i praktyk psychofizycznych. Egzemplifikacją tego faktu jest opracowanie przez rzeszowskiego profesora historycznych polskich sztuk walki [Cynarski 2008b].

Jerzy Kosiewicz w swym obszernym studium poświęconym filozofii kultury fizycznej w Polsce wysoko ocenia dorobek Cynarskiego w zakresie filozofii sztuk walki, zwłaszcza ich antropologii i aksjologii [Kosiewicz 2007, s. 21–23]. Kazimierz Obodyński uwzględnia ponadto znaczące socjologiczne i antropologiczno-kulturowe dokonania naukowe Cynarskiego i współpracowników IRK-MC [Obodyński 2008].

Obszar penetracji badawczych określony przez Cynarskiego jest bardzo szeroki, a projekty badań niezwykle ambitne. Liczne na tym polu osiągnięcia są efektem kilkukierunkowego wykształcenia i erudycji twórcy humanistycznej teorii dalekowschodnich sztuk walki (rozprawa pt. *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej* [Cynarski 2004b, s. 1–417] jest jej najlepszym wykładem), jego praktycznej znajomości sztuk i sportów walki (posiada stopnie mistrzowskie w ośmiu sztukach walki) i efektywnej współpracy z licznymi specjalistami. Wiele jego prac powstało we współpracy z Arturem Litwiniukiem, Kazimierzem Obodyńskim, Lotharem Sieberem i innymi badaczami.

Współpracownicy „Ruchu dla Kultury”

Rocznik Naukowy „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture” (IRK-MC), powołany przez Cynarskiego i Obodyńskiego, skupia licznych naukowców z Polski i innych krajów. *Idō* – perpetualny ruch – służyć ma zwłaszcza rozwijaniu „humanistycznej teorii sztuk walki”. Pismu patronuje Komisja Badań Naukowych przy Stowarzyszeniu Idōkan Polska (m.in. profesorowie H. Kogel, K. Obodyński, S. Raimondo, M. von Saldern, T. Sasaki i W.J. Cynarski) oraz międzynarodowe składy Rady Redakcyjnej i Rady Naukowej (profesorowie z 22 krajów świata).

Wśród autorów piszących dla IRK-MC jest Jan Oździński, twórca oryginalnej teorii rekreacji i badacz psychofizycznych tradycji Wschodu. Pisze on o wymiarze ezoterycznym, sytuując drogi sztuk walki w obszarze rekreacji ruchowej o dominancie psychicznej [Oździński 1995, 2001, 2004]. Ujęcie takie jest pokrewne koncepcji Cynarskiego, który definiuje sztuki walki i drogi *budō* w kategoriach ascetyzmu, samorealizacji, transgresji i transcendencji [Cynarski 2004b; Cynarski, Litwiniuk 2005]. Zasadniczo jednak wymienieni badacze używają innego języka pojęciowego wychodząc z odmiennych przesłanek.

O ile Oździński stara się zastosować różne psychofizyczne praktyki Orientu w rekreacji, inni badacze widzą w nich szansę na zastosowania w pedagogice. Dotyczy to prac kolejnego specjalisty w zakresie psychologii i filozofii krajów Wschodu – Andrzeja Szyszko-Bohusza [Szyszko-Bohusz 2003], twórcy oryginalnej teorii „pedagogiki holistycznej”. Szyszko-Bohusz współtworzy

fundament etyczny i pedagogiczny ogólnej teorii sztuk i dróg walki. Z kolei do dorobku niemieckich humanistów nawiązuje Jörg-Michael Wolters [2005; por.: Saldern von 1998; Tiwald 1995], twórca „pedagogiki budō”, w zakresie której realizowane jest już kształcenie na poziomie wyższym.

Współpracę z IRK-MC podjął również Roman Maciej Kalina, twórca „teorii sportów walki”. Teoria ta wywodzona jest z przesłanek teoretycznych prakseologii i dotyczy raczej zagadnienia walki i sportów walki niż dróg sztuk walki. Jednakże jej wartość eksplanacyjna jest wysoka a obszar podejmowanej problematyki na tyle szeroki, że w dużej części pokrywa się z polem badań humanistycznej teorii sztuk walki. Posiada też przełożenie na wskazania aplikacyjne dotyczące szkolenia żołnierzy, nauczania samoobrony i sportów walki [Kalina 2000].

W IRK-MC publikowane są artykuły i studia dotyczące historii sztuk walki, struktur organizacyjnych, sylwetki mistrzów-ekspertów oraz prace z zakresu faktografii, w której manifestują się istotne społeczno-kulturowe procesy i zagadnienia. Dotyczy to twórców współczesnego *budō* [Rżany, Cynarski 2001] i innych ludzi kreujących współczesną historię sztuk walki. Opisywane są dzieje stowarzyszeń i federacji, powstawanie i rozwój nowych szkół i stylów [Sieber, Cynarski 2002, 2003]; analizowane i interpretowane są materiały źródłowe i fakty mało znane.

Liczni badacze wypowiadają się na szczegółowe tematy z zakresu relacji sztuk walki i sportów walki z kulturą fizyczną, kulturą symboliczną i duchową. *Spectrum* dyskursu obejmuje tu wypowiedzi takich autorytetów badań o kulturze, jak A. Borbély (Węgry), H. Eichberg (Dania), S.R. Hooge (Niemcy), U. Lukiewicz (Białoruś), R.J. Maroteaux (Francja), J. Lipiec, Z. Krawczyk i J. Kosiewicz (Polska). Ponadto na łamach IRK-MC pojawia się wiele wartościowych tekstów z zakresu teorii sportu, treningu, badań empirycznych, jak również recenzje książek i sprawozdania z wydarzeń – zarówno naukowych, jak i ze świata sztuk walki.

Inne zagadnienia, inni autorzy

Osobnym zagadnieniem jest „turystyka sztuk walki” rozwijana przez Obodyńskiego i Cynarskiego na gruncie tego samego – jak dotyczy to humanistycznej teorii sztuk walki – paradygmatu systemowego [Obodyński, Cynarski 2004a, 2006; Cynarski 2008a]. Motywowana chęcią studiowania sztuk walki droga posiada wymiary wewnętrzne (swego rodzaju antropologia drogi duchowego postępu) i wymiar czasoprzestrzenny, turystyczny. Student *budō* podejmuje podróże do źródeł, do centrów szkoleniowych, do domów i szkół mistrzów-nauczycieli lub na staże, turnieje i pokazy [Cynarski, Obodyński, Litwiniuk 2004]. Tego rodzaju turystyka ma charakter poznawczy, edukacyjny i samorealizacyjny, przy czym dochodzić tu może jeszcze aspekt motywacji eskapistycznej (bunt i ucieczka od otaczającej kulturowej rzeczywistości) lub – w przypadku instruktorów – zawodowa potrzeba podnoszenia kwalifikacji bądź ich komercyjnego wykorzystania [Obodyński, Cynarski, Litwiniuk 2005]. Cynarski rozpatruje to zagadnienie także z perspektywy teorii dialogów kulturowych [Cynarski 2008a].

W kierunku ogólnej teorii sztuk i dróg walki zmiernają także badacze, których profil zainteresowań odbiega od programu badawczego (według terminologii Imre Lakatosa) Wojciecha J. Cynarskiego. Dotyczy to wspomnianego wyżej Kaliny, a także innego polskiego specjalisty w dziedzinie sztuk walki i sportów walki – Stanisława Sterkowicza. Jego prace empiryczne stanowią ciekawe przyczynki do naukowej interpretacji aksjologii sztuk walki [Sterkowicz 2000] lub relacji interpersonalnych, jakie zachodzą w grupach ćwiczących [Sterkowicz 2003]. Badacz ten, zaawansowany w praktyce *karate*, *jūjutsu* i *jūdō*, a zwłaszcza koreańskiej sztuki walki *hapkido*, wskazuje na rozliczne walory wychowawcze i utylitarne sztuk walki nie będących sportami walki.

Opis rozwoju i analiza popularności dalekowschodnich sztuk walki w Europie [Cynarski *et al.* 2002; Āuriček, Leitmann 2004] lub w USA [Donohue 1994; Cynarski, Sieber, Litwiniuk 2005], bądź także analiza „filmu sztuk walki” (fenomenowi kultury masowej), wpisują się do kręgu badań nad kulturowym oddziaływaniem sztuk walki – w skali globalnej i lokalnej, w perspektywie kultury sportowej, kultury masowej lub także kultury wyższej [Tokarski 1989; Cynarski 2000, 2008a].

Poza kręgiem badaczy skupionych wokół IRK-MC pozostają – piszący dla „Acta Asiatica Varsoviensia” (Zakład Krajów Pozaeuropejskich Polskiej Akademii Nauk, Uniwersytet Jagiel-

łoński) S. Tokarski, część współpracowników nowego wyspecjalizowanego pisma „Archives of Budo” i inne pojedyncze osoby luźno lub jedynie sporadycznie współpracujące z rzeszowskim ośrodkiem badawczym¹. Natomiast szansą na zaistnienie dorobku polskich uczonych – teoretyków sztuk walki – w światowym obiegu naukowym są organizowane w Rzeszowie międzynarodowe konferencje naukowe oraz współpraca z takimi pismami, jak “International Journal of Eastern Sports & Physical Education”, amerykański “Journal of Asian Martial Arts” i jego hiszpański odpowiednik – „Revista de Artes Marciales Asiáticas”.

Podsumowanie

Rozpoczęta przez Tokarskiego przed z górą 30 laty filozoficzna i społeczno-kulturowa analiza fenomenu sztuk walki jest kontynuowana przez pojedynczych polskich badaczy i ich zespoły. Wędrówkę dalekowschodnich tradycji, dialog kulturowy i różnorodne wymiary humanistyczne wieloaspektowo bada zwłaszcza W.J. Cynarski i grupa naukowców skupionych wokół Rocznika Naukowego „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”. Cynarski zaproponował humanistyczną, systemową teorię sztuk walki, opracowaną na przykładzie japońskiego *budō*. Rzeszowski i międzynarodowy zespół rozwija tę koncepcję budując bardziej ogólną teorię sztuk i dróg walki.

Bazą teoretyczną jest tu dorobek humanistycznej socjologii i polskiej socjologii kultury fizycznej, antropologia integralna i pedagogika holistyczna. Multidyscyplinarność i wysiłek systemowych badań są tutaj godne uznania, a wyniki – tak ogólnoteoretyczne, jak i szczegółowe – warte upowszechnienia, zwłaszcza że poza Polską mało znane.

BIBLIOGRAFIA

1. Bock Ph.K. (1984), *Antropologia Culturale Moderna*, Giulio Einaudi editore, Torino.
2. Cieszkowski S., Bujak Z. (2000), *Sztuki walki w ujęciu systemowym i kulturowym*, „Rocznik Naukowy Idō – Ruch dla Kultury”, t. 1, s. 264–265.
3. Cieszkowski S., Sieber L. (2006), *Far Eastern Martial Arts in the Perspective of Culture Sciences*, “International Journal of Eastern Sports & Physical Education”, vol. 4, no. 1, pp. 217–226.
4. Cynarski W.J. (1993), „Biuletyn Informacyjny Aikibudō”, CAKP, nr 1, s. 1–16.
5. Cynarski W.J. (1997), *Tradycja starego japońskiego aiki-jutsu i jego ewolucja do form współcześnie praktykowanych*, „Roczniki Naukowe AWF w Warszawie”, t. 36, s. 109–132.
6. Cynarski W.J. (2000), *Sztuki walki budō w kulturze Zachodu*, WSP, Rzeszów.
7. Cynarski W.J. (2001), *Sylwetka i poglądy Ericha Fromma*, „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”, t. 2, s. 371–382.
8. Cynarski W.J. (2003), *Globalizacja a spotkanie kultur*, UR, Rzeszów.
9. Cynarski W.J. (2004a), A. Andrusiewicz [red.], *Kulturowy archetyp i etos a postrzeganie charakteru narodowego [w:] Polska i jej wschodni sąsiedzi. Studia Wschodnioznawcze*, UR, Rzeszów, t. 5, s. 339–350.
10. Cynarski W.J. (2004b), *Teoria i praktyka dalekowschodnich sztuk walki w perspektywie europejskiej*, UR, Rzeszów.
11. Cynarski W.J. (2005a), *Architektura a antropologia dalekowschodnich sztuk walki: architektura dōjō – szkic z socjologii przestrzeni*, „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”, t. 5, s. 75–95.
12. Cynarski W.J. (2005b), *Physical Culture in the Holistic Perspective* [in:] J. Kosiewicz [ed.], *Sport, Culture and Society. In Honour of Professor Zbigniew Krawczyk*, AWF, Warszawa, pp. 196–204.
13. Cynarski W.J. (2005c), *Sociological Aspects of Far Eastern Martial Arts*, „Research Yearbook. Studies in Physical Education and Sport”, Gdańsk, vol. 11, pp. 103–108.
14. Cynarski W.J. (2006), *Narodowe tradycje sportowe a globalizacja. Interpretacja socjologiczna* [w:] A. Andrusiewicz [red.], *Polska i jej wschodni sąsiedzi. Studia Wschodnioznawcze*, UR, Rzeszów, t. 7, s. 114–122.
15. Cynarski W.J. (2007a), *Stoic philosophy of Asiatic martial arts* [in:] J. Kosiewicz [ed.], *Social and Cultural Aspects of Sport*, AWF, Warszawa, pp. 114–131.
16. Cynarski W.J. (2007b), *Stoicka filozofia azjatyckich sztuk walki* [w:] J. Kosiewicz [red.], *Spoleczne i kulturowe wartości sportu*, AWF, Warszawa, s. 111–127.
17. Cynarski W.J. (2008a), *Spotkania, konflikty, dialogi. Analiza wybranych obszarów kultury fizycznej i turystyki kulturowej*, UR, Rzeszów.
18. Cynarski W.J. (2008b), *An overview of Polish Martial Arts*, „Journal of Asian Martial Arts”, Seton Hall University (USA), vol. 17, no. 2, pp. 8–25.

¹ Dotyczy to blisko współpracujących instytucji: 1) Wydział Wychowania Fizycznego UR; 2) Podkarpackie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej; 3) Stowarzyszenie Idōkan Polska w Rzeszowie.

19. Cynarski W.J., Berdel B. (2003), *Ethics in the martial arts film*, „Acta Asiatica Varsoviensia”, Zakład Krajów Pozaeuropejskich PAN, Warszawa, no. 16, pp. 7–18.
20. Cynarski W.J., Ďuriček M. (2001), *Symbolika wschodnioazjatyckich sztuk walki*, „Przegląd Naukowy Instytutu Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego UR”, nr 2, s. 167–175.
21. Cynarski W.J., Litwiniuk L. (2005), *Droga „wojownika prawdy” a personalizizm*, „Studia Humanistyczne”, AWF, Kraków, t. 5, s. 87–98.
22. Cynarski W.J., Litwiniuk A., Warchoń K., Buchhold M. (2002), *Uczestnictwo w dalekowschodnich sportach i sztukach walki w kilku wybranych krajach*, „Rocznik Naukowy ZWWF Biała Podlaska”, t. 9, s. 271–287.
23. Cynarski W.J., Obodyński K. (2003), *Socjologiczna refleksja nad współczesnym fenomenem sztuk walki* [w:] Z. Dziubiński [red.], *Spoleczny wymiar sportu*, SALOS RP, Warszawa, s. 188–195.
24. Cynarski W.J., Obodyński K. (2004a), *Ethos of martial arts in the movie at the beginning of the 21st century* [in:] J. Kosiewicz, K. Obodyński [eds.], *Sports Involvement in Changing Europe*, PTNKF, Rzeszów, pp. 136–152.
25. Cynarski W.J., Obodyński K. (2004b), *Modern sociology and sports philosophy in the face of socio-cultural issues of Far Eastern martial arts based on Polish and German papers from the years 1995–2001* [in:] G. Anders, J. Mrazek, G. Norden, O. Weiss [eds.], *European Integration and Sport*, LIT, Münster (Germany), pp. 47–60.
26. Cynarski W.J., Obodyński K. (2005), *Martial Arts in the process of institutional and ideological change on the example of Aikijutsu*, „International Journal of Eastern Sports & Physical Education”, vol. 3, no. 1, pp. 118–129.
27. Cynarski W.J., Obodyński K., Litwiniuk A. (2004), *Tourist Ways of Martial Arts in Europe – a Draft from the Borderland of Sociology of Tourism and Cultural Anthropology* [in:] W.J. Cynarski, K. Obodyński [eds.], *Tourism and Recreation in the Process of European Integration*, Rzeszów, pp. 75–81.
28. Cynarski W.J., Sieber L., Litwiniuk A. (2005), *Perception, understanding and adaptation of Asian martial arts in the West: a sociological analysis*, „Archives of Budo”, vol. 1, pp. 13–18.
29. Donohue J.J. (1994), *Warriors' Dreams. The Martial Arts and the American Imagination*, Bergin & Garvey, Westport, Connecticut – London.
30. Ďuriček M., Leitmann S. (2004), *Organizacja sztuk i sportów walki na Słowacji*, „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”, t. 4, s. 367–370.
31. Eliade M. (1970), *Sacrum, mit, historia*, Warszawa.
32. Fromm E. (1989), *Mieć czy być. Duchowe podstawy nowego społeczeństwa* (przeł. J. Miziński), Klub Otrycki, Warszawa.
33. Fromm E. (1998), *Anatomia ludzkiej destrukcyjności*, Rebis, Poznań.
34. Green T.A., Svinth J.R. [eds.] (2003), *Martial arts in the modern world*, Praeger, Westport, Conn.
35. Jones D.E. [ed.] (2002), *Combat, ritual, and performance: anthropology of the martial arts*, Praeger, Westport, Conn.
36. Kalina R.M. (2000), *Teoria sportów walki*, COS, Warszawa.
37. Kim Min-Ho (1999), *Origine et le development des arts martiaux: pour une anthropologie des techniques du corps*, L'Harmattan, Paris.
38. Kosiewicz J. (2004), *Filozoficzne aspekty kultury fizycznej i sportu [Philosophical Aspects of Physical Culture and Sport]*, BK, Warszawa.
39. Kosiewicz J. (2007), *Filozofia kultury fizycznej w Polsce*, „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”, t. 7, s. 11–37. (21–23)
40. Maliszewski M. (1996), *Spiritual Dimensions of the Martial Arts*, Ch. E. Tuttle Co., Rutland, Vermont – Tokyo.
41. Nugent S., Shore C. [eds.] (1997), *Anthropology and cultural studies*, Pluto Press, London-Chicago, IL.
42. Obodyński K. (2003), *Podstawy teoretyczne humanistycznej nauki o sztukach walki* [w:] W.J. Cynarski, K. Obodyński [red.], *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*, Rzeszów, s. 11–16.
43. Obodyński K. (2008), *Anthropology of martial arts as a scientific perspective for research* [in:] W.J. Cynarski [ed.], *Budo, kagugi, jindo – Martial arts, combat sports, humanism, 2nd International Conference Proceedings, April 25–26 2008*, Rzeszów University Press, Rzeszów 2008, pp. 21–22.
44. Obodyński K., Cynarski W.J. (2003a), *Far-Eastern martial arts in the process of globalisation* [in:] D. Leška, J. Oborný [eds.], *Telesna vychova a šport v kulture spoločnosti. Monografický zborník vedeckých a odborných prác*, Univerzita Komenského, Bratislava, s. 126–130.
45. Obodyński K., Cynarski W.J. (2003b), *The Ascetic Pattern of the Body Culture in the Japanese Ways of Non-Aggression* [w:] J. Kosiewicz, K. Obodyński [red.], *Sport in the Mirror of the Values*, PTNKF, Rzeszów, s. 131–141.
46. Obodyński K., Cynarski W.J. (2004a), *System Paradigm of the Theory of Tourism* [in:] W.J. Cynarski, K. Obodyński [eds.], *Tourism and Recreation in the Process of European Integration*, PTNKF, Rzeszów, pp. 19–24.
47. Obodyński K., Cynarski W.J. (2004b), *Oriental Philosophy of Sport as Interpretation of Martial Arts of the Far East* [in:] J. Kosiewicz, L. Jaczynowski [eds.], *Physical Activity in Integrating Europe*, AWF, Warszawa, s. 46–55.
48. Obodyński K., Cynarski W.J. (2004c), *Theoretical base of martial arts research in the humanistic approach* [in:] J. Kosiewicz, K. Obodyński [eds.], *Sports involvement in changing Europe*, PTNKF, Rzeszów, pp. 153–170.
49. Obodyński K., Cynarski W.J. (2006), *The theory of tourism in system formulation* [in:] J. Kosiewicz [ed.], *Environmental Differentiations of Tourism*, Economical and Technical College, BK, Legionowo, pp. 17–29.
50. Obodyński K., Cynarski W.J., Litwiniuk A. (2005), *Self-Educational Tourism on the Way of Budō* [in:] K. Obodyński, W.J. Cynarski [eds.], *International Dialogue: Global, European, National and Multicultural Dimensions of Tourism*, European Academy for the Carpathian Euroregion (EACE), Rzeszów, pp. 165–181.
51. Olszewski D. (1995), *Filozofia karate w spotkaniu z chrześcijaństwem* (t. 1–2), autoedycja, Lublin.

52. Ożdziński J. (1995), *Aktywność ruchowa jako element samorealizacji w cywilizacjach antycznych i orientalnych oraz w transmisji współczesnej*, AWF, Poznań.
53. Ożdziński J. (2001), *Wybrane zagadnienia z metodyki rekreacji ruchowej* [w:] I. Kielbasiewicz-Drozdowska, W. Siwiński [red.], *Teoria i metodyka rekreacji (zagadnienia podstawowe)*, AWF, Poznań, s. 225–269.
54. Ożdziński J. (2004), *Paradygmat ezoteryzmu i samorealizacji w kręgu dalekowschodniej kultury czasu wolnego*, „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”, t. 4, s. 245–251.
55. Rżany R., Cynarski W.J. (2001), *Twórcy współczesnego budō: Kanō, Funakoshi, Ueshiba*, „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”, t. 2, s. 386–397.
56. Saldern M. von [red.] (1998), *Budō in heutiger Zeit*, Verlag der Universität Lüneburg, Lüneburg.
57. Sieber L., Cynarski W.J. (2002), *Peter K. Jahnke i zendō karate tai-te-tao*, „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”, t. 3, s. 257–264.
58. Sieber L., Cynarski W.J. (2003), *Mistrzowie mistrzów z federacji WJJC* [w:] W.J. Cynarski, K. Obodyński [red.], *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*, UR, Rzeszów, s. 59–65.
59. Sterkowicz S. (2000), *Kilka uwag o wartościach w kontekście praktyki karate* [w:] R.M. Kalina, W. Jagiełło [red.], *Wychowawcze i uylitarne aspekty sportów walki*, AWF, Warszawa, s. 150–153.
60. Sterkowicz S. (2003), *Sprawność specjalna a pozycja społeczna w grupie hapkido* [w:] W.J. Cynarski, K. Obodyński [red.], *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*, UR, Rzeszów, s. 79–83.
61. Sterkowicz S. (2001), *Systemowa i kulturowa analiza sztuk walk w ujęciu W.J. Cynarskiego*, „Przegląd Naukowy IWFIZ UR”, Rzeszów, nr 4, s. 481–483.
62. Szyszko-Bohusz A. (2003), *Teoria Nieśmiertelności Genetycznej w relacji do pedagogiki holistycznej oraz dalekowschodnich sztuk walki* [w:] W.J. Cynarski, K. Obodyński [red.], *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki – koncepcje i problemy*, UR, Rzeszów, s. 17–23.
63. Tiwald H. (1995), *Theorie der Leistungs-Felder – Achtsamkeit und Bewegungslernen. Das Budo-Prinzip im Dilemma zwischen Bewegungs-Kultur und humaner Bewegungs-Natur* [in:] J. Funke-Wieneke [ed.], *Sportpädagogik heute: Ansatz, Lehre, Forschung in Bewegungskultur als Gegenstand der Sportwissenschaft*, Hamburg.
64. Tokarski S. (1976), *Drugi Renesans. Eliadowska teoria dialogów międzykulturowych*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 1, s. 149–163.
65. Tokarski S. (1989), *Sztuki walki. Ruchowe formy ekspresji filozofii Wschodu*, Glob, Szczecin.
66. Tokarski S. (2000), *Modlitwa do boga Kalari. Refleksja nowoczesności staroindyjskiego systemu edukacji obronnej kalaripajatt* [w:] R.M. Kalina, W. Jagiełło [red.], *Wychowawcze i uylitarne aspekty sportów walki*, AWF, Warszawa, s. 21–24.
67. Wolters J.-M. (2005), *Budo-Pedagogy*, „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture”, t. 5, s. 193–205.

Key words: culture sciences, anthropology, theory of martial arts, Movement for Culture

SUMMARY

The authors of the study present original output of Polish scientists who formulate a systematic humanist theory from the perspective of sciences on man, culture and society.

Theoretical, philosophical and socio-cultural analysis of the phenomenon of martial arts has been developed here since the 1970s. Began by Stanisław Tokarski more than 30 years ago philosophical and socio-cultural analysis of the phenomenon of martial arts is continued by individual Polish scientists and their teams.

Present humanist and cultural dimensions of the ways of martial arts are studied and explained in many aspects by Wojciech Jan Cynarski along with a group of international scientists gathered around Scientific Year's Issue "Idō – Movement for Culture" in Rzeszów. The wandering of Far Eastern traditions, cultural dialogue and various humanist dimensions are studied in a multiaspect way by Cynarski and his school. Cynarski put forward a humanist systematic theory of martial arts developed on the example of Japanese *budō*. The team from Rzeszów and abroad develops this concept building more general theory of martial arts and ways.

The theoretical base here is the output of humanist sociology and Polish sociology of physical culture, integral anthropology and holistic pedagogy. Multidiscipline character and the effort of systematic research are worth to be appreciated and the results – both general-theoretical and detailed – are worth being popularized, especially that they are little known outside Poland.